

Sygn. akt I UK 193/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 1 października 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt (przewodniczący)

SSN Dawid Miąsik

SSN Zbigniew Myszka (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania J.Z.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych I Oddziałowi w Ł.

o datę wypłaty emerytury,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 1 października 2019 r.,

skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 4 stycznia 2018 r., sygn. akt III AUa (...),

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w (...) III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 4 stycznia 2018 r. oddalił apelację ubezpieczonego J.Z. w zakresie objętym rozstrzygnięciem zawartym w wyroku Sądu Okręgowego w Ł. z dnia 19 grudnia 2016 r., „tj. części dotyczącej daty nabycia prawa do emerytury”, a w pozostałej części odrzucił apelację.

W sprawie tej ustalono, że ubezpieczony (ur. 22 września 1948 r.) złożył w dniu 13 lutego 2015 r. wniosek o emeryturę, podając, że w okresie zatrudnienia w Hiszpanii uległ w dniu 30 października 2014 r. wypadkowi w pracy i od 3 do 12 listopada 2014 r. otrzymywał świadczenie chorobowe, które wypłacał mu pracodawca, a od 13 listopada 2014 r. nadal otrzymywał to świadczenie z Narodowego Instytutu Ubezpieczeń Społecznych z tytułu czasowej niezdolności do pracy.

W dniu 28 lipca 2015 r. do organu rentowego wpłynęły formularze E-202, E-205 oraz E-207 z hiszpańskiej instytucji ubezpieczeniowej M.. W formularzu E-202 zakreślona została pozycja „8.3”, a formularzu E-204 pozycja „9.3”, które wskazywały, że ubezpieczony pobiera świadczenie pieniężne chorobowe z tytułu niezdolności do pracy. Decyzją z dnia 6 sierpnia 2014 r. numer (...) Zakład Ubezpieczeń Społecznych przyznał ubezpieczonemu tymczasowo emeryturę od 30 czerwca 2015 r., tj. od dnia zaprzestania pobierania zasiłku chorobowego. Do ustalenia podstawy wymiaru emerytury przyjęto: przeciętną podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne z 10 lat kalendarzowych od 1995 do 2004 roku i wskaźnik wysokości podstawy wymiaru wynoszący 254,68% ograniczony do 250%. Podstawa wymiaru obliczona przez pomnożenie wskaźnika wysokości podstawy wymiaru przez kwotę bazową 3.308,33 zł wynosi 8.270,83 zł. Do ustalenia wysokości emerytury Zakład uwzględnił staż sumaryczny 37 lat 11 miesięcy i 11 dni (455 miesięcy) w tym okresy składkowe: 31 lat 5 miesięcy i 6 dni (377 miesięcy) oraz nieskładkowe: 6 lat 6 miesięcy i 5 dni (78 miesięcy). Wysokość jego emerytury wyniosła 4.548,13 zł.

W piśmie z dnia 7 września 2015 r. ubezpieczony nie zgodził się z decyzją z dnia 6 sierpnia 2015 r. w części dotyczącej daty wypłaty emerytury, podając, że zasiłek chorobowy pobierał do 13 listopada 2014 r. Sąd drugiej instancji ustalił, że w dniu 18 września 2015 r. organ rentowy wydał dwie decyzje przyznające ubezpieczonemu prawo do emerytury od 30 czerwca 2015 r. W jednej obliczył wysokość emerytury wyłącznie na podstawie okresów ubezpieczenia w Polsce, w drugiej z okresów ubezpieczenia w Polsce i w Hiszpanii w wysokości proporcjonalnej okresów ubezpieczenia w Polsce w stosunku do okresów ubezpieczenia w Hiszpanii. Ta pierwsza okazała się korzystniejsza, tym niemniej w

obu wymienionych decyzjach wypłatę emerytury zawieszono do czasu wyjaśnienia charakteru prawnego pobieranych świadczeń z ubezpieczenia hiszpańskiego i okresu, na który zostały przyznane. Konieczność wszczęcia postępowania wyjaśniającego wynikała z tego, że we wniosku o emeryturę skarżący podał, że pobiera zasiłek chorobowy. Natomiast w odwołaniu, jak również w toku postępowania przed organem rentowym, ubezpieczony zaprzeczył, że pobierał zasiłek chorobowy, twierdząc, iż było to świadczenie z tytułu wypadku przy pracy o charakterze rentowym. Nadesłał też pismo hiszpańskiej instytucji ubezpieczeniowej o pobieraniu tego świadczenia do 29 czerwca 2015 r., ale z wcześniej nadesłanych dokumentów wynikało, że zasiłek z tytułu niezdolności do pracy przyznano mu do 2 listopada 2015 r. Wobec ujawnionych rozbieżności konieczne było uruchomienie przez organ rentowy stosownego wyjaśniającego z właściwą instytucją hiszpańską. W tym celu w dniu 5 października 2015 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych zwrócił się do hiszpańskiej instytucji ubezpieczeniowej I. z prośbą o podanie, czy ubezpieczony nadal pobiera świadczenie chorobowe zaznaczone w punkcie 8.3 formularza E-202. Według tej instytucji ubezpieczony zaprzestał pobierania świadczeń z tytułu ubezpieczenia chorobowego w Hiszpanii z dniem 30 kwietnia 2016 r., a 5 maja 2016 r. złożył w Hiszpanii wniosek o przyznanie mu renty inwalidzkiej.

Sąd drugiej instancji wskazał, że ubezpieczony należy do kręgu osób urodzonych przed 1 stycznia 1949 r., zatem przy ustalaniu jego uprawnień emerytalnych zastosowanie mają przepisy działu II rozdziału 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1270 ze zm., powoływanej dalej jako ustawa emerytalna). Zgodnie z jej art. 27 (w brzmieniu powołanej ustawy obowiązującym w dacie złożenia wniosku) ubezpieczony nabywał prawo do emerytury po osiągnięciu 65 lat i 3 miesięcy, a zatem najwcześniej z dniem 22 grudnia 2013 r. Zgodnie z art. 100 ust. 1 tej ustawy prawo do świadczeń powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do nabycia tego prawa, z zastrzeżeniem ustępu 2, który stanowi, że jeżeli ubezpieczony pobiera zasiłek chorobowy, świadczenie rehabilitacyjne lub wynagrodzenie za czas niezdolności do pracy wypłacane na podstawie przepisów Kodeksu pracy, prawo do emerytury, renty z tytułu

niezdolności do pracy lub renty szkoleniowej powstaje z dniem zaprzestania pobierania tego zasiłku, świadczenia lub wynagrodzenia. Oznacza to w polskim systemie ubezpieczeń społecznych, że pobieranie zasiłku chorobowego, niezależnie od tego, czy jest to świadczenie chorobowe z tytułu niezdolności do pracy wskutek wypadku przy pracy, czy też z tytułu niezdolności do pracy z przyczyn samoistnych, stanowi „przeszkodę do nabycia prawa do emerytury”, a prawo takie powstaje z chwilą zaprzestania pobierania zasiłku. Dlatego żądanie ubezpieczonego przyznania mu emerytury od dnia złożenia wniosku o to emeryturę, to jest od 13 lutego 2015 r. nie ma podstawy ani znajduje uzasadnienia prawnego.

Sąd drugiej instancji podkreślił przy tym, że przepis ustępu 2 art. 100 nie ma zastosowania tylko przy ustalaniu prawa do emerytury, o której mowa w dziale II rozdział 1, a to zgodnie z art. 100 ust. 3 ustawy emerytalnej. Natomiast ubezpieczony ze względu na wiek nabył prawo do emerytury określonej w jej dziale II rozdział 2 (art. 27), a nie w rozdziale 1. Ponadto wynikająca z art. 55 ustawy możliwość obliczenia emerytury dla osób spełniających warunki do uzyskania emerytury na podstawie art. 27 według zasad art. 26 ustawy dla osób urodzonych po 31 grudnia 1948 r. nie zmienia faktu uzyskania przez skarżącego emerytury na podstawie art. 27. „Przepis art. 55 ustawy pozwala jedynie na ustalenie wysokości emerytury według innych kryteriów, określonych dla osób nabywających emeryturę na podstawie art. 24 ustawy, o ile tak ustalona wysokość emerytury byłaby wyższa od emerytury obliczonej na podstawie art. 53 ustawy”. Ubezpieczony nie zaskarżył będącej w sporze decyzji, jak i poprzedzającej go decyzji z sierpnia 2015 r. co do wysokości emerytury. Ponadto jego późniejszy wniosek z lutego 2016 r. o obliczenie wysokości świadczenia według art. 26 w związku z art. 55 ustawy nie mógł być rozpoznany w tej sprawie. Wniosek ubezpieczonego w tym „nowym” zakresie został złożony bezpośrednio w organie rentowym, przeto formalne jego przekazanie bezpośrednio temu organowi było bezprzedmiotowe, w konsekwencji w tej dotychczas niezakończonej sprawie niedopuszczalna apelacja została odrzucona na podstawie art. 370 k.p.c.

W skardze kasacyjnej w części oddalającej apelację „(pkt. 1 sentencji wyroku)” ubezpieczony zarzucił naruszenie: 1/ art. 27 w związku z art. 100 ust. 2 i 3 oraz art. 55 ustawy emerytalnej, przez błędną wykładnię i nieuzasadnione przyjęcie,

że art. 100 ust. 2 tej ustawy ma zastosowanie w sprawie ubezpieczonego, który na datę wystąpienia z wnioskiem o emeryturę powszechną z okresów ubezpieczenia społecznego przebytych w Polsce spełniał warunki z art. 27 ustawy, a okoliczność pobierania w spornym okresie świadczenia z hiszpańskiej instytucji ubezpieczenia społecznego z tytułu skutków wypadku w pracy w tym kraju (jako świadczenia niezależnego) stanowiło przeszkodę w ustaleniu przez polski organ rentowy prawa do emerytury powszechnej z polskiej ustawy emerytalnej od daty złożonego wniosku i do wyliczenia wysokości emerytury również według zasad kapitałowych na podstawie art. 55 i art. 26 ustawy emerytalnej; 2/ art. 55 ust. 1 litera a) i c) oraz ust. 3 w związku z art. 52 ust. 1 litera a) w związku z dyrektywą pkt. 31 preambuły do rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. (Dz.Urz. UE L 166, 30.4.2004, p. 1), „przez niezastosowanie tych przepisów w sytuacji kiedy polski organ rentowy stosując zasady przeciwdziałania kumulacji świadczeń na podstawie prawa wspólnotowego pominął znaczenie tych regulacji mimo że u wnioskodawcy miał miejsce zbieg prawa do dwóch świadczeń (niezależnych w rozumieniu art. 52 ust.1 litera a) Rozporządzenia (WE) nr 883/2004 z dnia 29.04.2004 r.) a Sąd Apelacyjny w zaskarżonym wyroku to akceptował”.

We wnioskach o przyjęcie skargi kasacyjnej wskazano na potrzebę wykładni art. 55 ust. 1 litera a) i c) oraz ust. 3 w związku z art. 52 ust. 1 litera a) i w związku z pkt. 31 preambuły ww rozporządzenia nr 883/2004 i wyjaśnienie, czy w świetle wskazanych wyżej przepisów - przy zbiegu u ubezpieczonego dwóch niezależnych świadczeń z ubezpieczenia społecznego, tj. emerytury z ustawodawstwa krajowego z innym rodzajowo świadczeniem wypłacanym przez instytucję ubezpieczenia społecznego państwa członkowskiego UE (Hiszpanię), „pierwszeństwo mają regulacje wspólnotowe przy stosowaniu granic w jakich mają być stosowane przepisy krajowe w zakresie obniżki, zawieszania lub wstrzymywania świadczeń”, oraz czy art. 55 ust. 1 litera a i c oraz ust. 3 rozporządzenia należy interpretować w ten sposób, że ubezpieczonemu za okres od daty wniosku złożenia o emeryturę powszechną (tj. od 13 lutego 2015 r. do 4 października 2016 r., to jest do daty zaprzestania pobierania świadczeń z tytułu skutków wypadku w pracy w Hiszpanii z

instytucji ubezpieczenia społecznego hiszpańskiej) przysługuje „połowa emerytury powszechnej polskiej wyliczanej na datę złożonego wniosku”.

Wskazując na powyższe skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w części oddalającej jego apelację i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania oraz zasądzenie od pozwanego organu kosztów postępowania kasacyjnego zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie zawierała usprawiedliwionych podstaw kasacyjnego zaskarżenia. Z braku proceduralnych zarzutów kasacyjnych Sąd Najwyższy był związany miarodajnymi ustaleniami faktycznymi (art. 398¹³ § 2 k.p.c.), które wynikały z wyjaśnienia uzyskanego przez polski organ rentowy od hiszpańskiej instytucji ubezpieczeniowej, która w formularzach: E 202 - w jego punkcie 8.3 oraz E 204 - w jego punkcie 9.3 miarodajnie podała, że skarżący pobierał pieniężne świadczenie chorobowe z tytułu niezdolności do pracy, które jest „odpowiednikiem” polskiego zasiłku chorobowego z ubezpieczenia społecznego. Te sporne - co do charakteru prawnego - powypadkowe świadczenia chorobowe nie były zatem „okresową” rentą powypadkową według prawa hiszpańskiego, ponieważ właściwa instytucja zabezpieczania społecznego Hiszpanii w żadnym z wymienionych formularzy nie wskazała, że ubezpieczony w spornym okresie pobierał świadczenia rentowe, co wymagałoby zaznaczenia pkt. 8.8 w formularzu E 202 i pkt. 9.8 na druku E 204.

Przy ustalaniu prawa do świadczeń z polskiego systemu ubezpieczeń społecznych w razie zbiegu z podleganiem ubezpieczeniom w innych krajach Unii Europejskiej wiążące są dane zawarte w urzędowych formularzach obowiązujących w takich samych wersjach językowych w państwach członkowskich UE (decyzja nr 204 z dnia 6 października 2005 r. w sprawie wzorów formularza niezbędnych do stosowania rozporządzeń Rady (EWG) nr 2408/71 i (EWG) nr 574/72, Dz.U. UE L z 16 września 2006 r.). Takie formularze stanowią dokumenty urzędowe w rozumieniu art. 244 k.p.c., gdy zostały sporządzone przez umocowane do tego właściwe instytucje państwowe lub unijne, przeto wypełnione wzory

stanowią dowód na to, co zostało w nich urzędowo zaświadczone przez współdziałające właściwe instytucje ubezpieczeń społecznych Polski i Hiszpanii. Skoro sporne - co do chorobowego bądź rentowego charakteru prawnego - świadczenia chorobowe wypłacał ubezpieczonemu hiszpański pracodawca do dnia ustania stosunku pracy, a następnie Narodowy Instytut Ubezpieczeń Społecznych Hiszpanii i były one finansowane z ubezpieczenia z tytułu niezdolności do pracy, to nie może podlegać kwestii, że były to świadczenia chorobowe, a nie „podobne” okresowe świadczenia rentowe.

Wprawdzie chorobowo-powypadkowe podłoże faktyczne i natura prawna przysługujących okresowo pieniężnych świadczeń zasiłkowych z tytułu niezdolności do pracy mogłoby uprawniać twierdzenie, że były one niezależnymi świadczeniami chorobowymi w rozumieniu art. 52 ust. 1a) rozporządzenia nr 883/2004, tyle że nie zachodził postulowany przez skarżącego zbieg świadczeń różnego rodzaju (hiszpańskiego zasiłku chorobowego z polską emeryturą), o którym mowa w art. 55 ust. 1 litera a) i c) wymienionego rozporządzenia. Dlatego pobieranie w innym państwie członkowskim (Hiszpanii) świadczenia z tytułu niezdolności do pracy, które nie jest w rozumieniu przepisów o koordynacji świadczeniem rentowym różnego rodzaju, oznacza brak możliwości nie tylko realizacji, ale również przesunięcie w czasie nabycia prawa do emerytury w Polsce. W szczególności art. 52 ust. 1 lit. a rozporządzenia nr 883/2004, który dotyczy świadczeń niezależnych, został pomieszczony w rozdziale 5 dotyczącym emerytur i rent, przeto reguluje zbieg i zasady obliczania niezależnych świadczeń emerytalnych lub rentowych przy uwzględnieniu krajowych lub zagranicznych okresów ubezpieczenia, a nie zbieg „niezależnego” świadczenia chorobowego z prawem do emerytury lub renty.

Oczekiwanemu przez skarżącego przyznaniu proporcjonalnej części (połowy) polskiej emerytury sprzeciwia się zasada równego traktowania ubezpieczonych w unijnym ustawodawstwie ubezpieczeń społecznych (art. 5 rozporządzenia nr 883/2004), a także w polskim porządku prawnym, w którym prawo do emerytury przysługuje z dniem zaprzestania pobierania świadczeń chorobowych lub rehabilitacyjnych (art. 100 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach). Występujące w tym zakresie kwestii wątpliwości prawne rozstrzygnął Sąd Najwyższy w uchwale z

dnia 7 czerwca 2011 r., II UZP 3/11 (OSNP 2011 nr 21-22, poz. 276), wyjaśniając, że ubezpieczony, który pobiera zasiłek chorobowy z tytułu zatrudnienia wykonywanego za granicą, nabywa prawo do emerytury w Polsce z dniem zaprzestania pobierania tego zasiłku. W tej argumentacji, zasada równego traktowania ubezpieczonych wymaga takiego samego traktowania zdarzeń ubezpieczeniowych przebytych w krajach unijnych tak jakby miały one miejsce na terytorium krajowym Polski, przeto w spornym zakresie daty nabycia uprawnień emerytalnych miała zasada obowiązująca w polskim porządku prawa ubezpieczeń społecznych (art. 100 ust. 2 ustawy emerytalnej). Taki kierunek wykładni potwierdza judykatura unijna, zważywszy że już z wyroku TSUE z dnia 28 czerwca 1978 r. (1/78, Kenny, ECR 1978/6/01486) wynika, iż ustawodawstwu krajowemu państwa członkowskiego nie zakazuje się traktowania okoliczności unijnych tak jak krajowych przy ustalaniu prawa do świadczeń z ubezpieczenia społecznego według krajowego ustawodawstwa ubezpieczeń społecznych. Wymaga tego równe traktowanie okresów zasiłkowych przebytych za granicą z okresami zasiłkowymi w Polsce. Konkluzję taką dekretuje zasada równego traktowania we wszystkich ustawodawstwach krajowych istotnych okoliczności lub zdarzeń, w tym również świadczeń i dochodu, które wywołują skutki prawne, o których mowa w art. 5 rozporządzenia 883/2004, tak jakby miały one miejsce w Polsce. Konkretnie rzecz ujmując, zgodnie z art. 5 lit. a i b w związku z pkt 31 preambuły do rozporządzenia 883/2004, w przypadkach, w których na podstawie ustawodawstwa właściwego państwa członkowskiego otrzymywanie świadczeń z zabezpieczenia społecznego lub inne dochody wywołują określone skutki prawne, odpowiednie przepisy ustawodawstwa krajowego mają zastosowanie także do otrzymywanych świadczeń równoważnych lub nabytych na podstawie prawodawstwa innego państwa członkowskiego lub dochodów uzyskanych w innym państwie członkowskim. Jeżeli według ustawodawstwa właściwego państwa członkowskiego, zaistnieniu pewnych okoliczności lub zdarzeń prawnych przypisywane są określone skutki prawne, to państwo członkowskie uwzględnia takie same okoliczności lub zdarzenia zaistniałe w innym państwie członkowskim UE tak jak gdyby miały one miejsce na jego własnym terytorium (art. 5 lit. b rozporządzenia). Zasada równego traktowania istotnych (pewnych) okoliczności lub wydarzeń mających miejsce na terytorium

innego państwa członkowskiego tak, jakby miały one miejsce w prawie krajowym, nie powinna kolidować z sumowaniem okresów ubezpieczenia (pkt 10 preambuły do rozporządzenia nr 883/2004). W takim łącznym postrzeganiu prawa unijnego nie może być wątpliwości, że skutek prawny pobierania świadczeń chorobowych z tytułu niezdolności do pracy w Hiszpanii wymagał „odsunięcia” daty skorzystania z przysługującej skarżącemu emerytury według polskiego porządku prawnego do dnia zakończenia pobierania tych „równoważnych” chorobowych świadczeń z tytułu niezdolności do pracy (art. 100 ust. 2 ustawy emerytalnej). Przy okazji należało zwrócić uwagę, że skarżący - bezpodstawnie oczekując w skardze kasacyjnej na przyznanie połowy emerytury z polskiego systemu ubezpieczeń społecznych - nie wykazał, aby pobrał tylko część (połowę) świadczeń chorobowych z hiszpańskiego systemu prawnego według postulowanej w skardze zasady wzajemnej podzielności tych dwóch świadczeń, które nie są niezależnymi świadczeniami emerytalnymi lub rentowymi w rozumieniu art. 55 ust. 1 litera a) w związku z art. 52 ust. 1 litera a) rozporządzenia nr 883/2004.

Wobec niezaskarżenia pkt. 2 wyroku Sądu drugiej instancji wykluczone było odnoszenie się do skargi kasacyjnej w zakresie oczekiwań skarżącego ustalenia jego emerytury „według zasad kapitałowych w oparciu o art. 55 na podstawie art. 26 ustawy emerytalnej”.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy wyrokował jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.

as